

עלון הדרכה להוראת פרשת השבוע
ע"פ הגליונות של נחמה ליבוביץ

ויגש (תשכ"ז)

מ"ו א' ז'

גליונות זה עוסק באחרונה שבחגגליות ה' לאבות ובאחרונה על אדמת האבות, עד שוב ישראל שוב לארצו בימי יהושע. התגלות זו בתחנה האחרונה בארץ ועל סף היציאה לגלות ארוכה ומרה באה במראות לילה, "הלילה" כסמל למפחיד, לעוין, למאיים, ידוע גם במקרא, גם במדרשים, גם בספרות העמים, וכן מצאנו במדרשים רבים את חשכת הלילה כסמל לגלות, ולכן גם בדברי פרשנינו. (ע' לדוגמא ישפיה כ"א י"א-י"ב ודברי רש"י ורד"ק שם). ולמשמעות התגלות זו במראות הלילה דוקא עיין דברי הפרשנים בגליון ויגש תשי"ז.

שאלותא ו-ב עוסקות בפחדו החמור של יעקב - בשעת רדתו אל בנו משנה לסוף מצרים על פי הזמנה מכובדת של פרעה מלך מצרים - ודברי העדות שנאמרו לו בהתגלות זו, גם בדברי עדות אלה עסקנו בגליון ויגש תשי"ז שאלה ג, אלא ששם הובאו חמשה פרשנים אחרים, הרואים את בעיתנו מזוית ראייה אחרת.

בשאלה ב יש להבהיר לתלמידים את הבדל בחפישת המפרשים, בין אלה הרואים את הפסוק כמובר אל יעקב כאיש הבודד, החד-פעמי, בסיטואציה המיוחדת שלו, ובין אלה הרואים את דברי העדות וההבטחה לא כנתנים ליעקב האיש, אלא לאומה כולה בהתחלכה בחשכת ליל כל גלויותיה. ביחוד חשובות שאלות ב 3, 4. על זהו זה בין היחיד ובין האומה כלה עומד בובר * בדברו על מקרא בכורים (דב' כ"ו):

עוד בעתים המאוחרות יותר אל יאמר האיש המביא את הבכורים "אבותי באו אל הארץ" אלא יאמר: "הגדתי היום כי באתי אל הארץ". כאן סמוזגים השנים, העם והיחיד. "באתי אל הארץ" משמעותו הראשונה: אני, עם ישראל, באתי אל הארץ. הדובר מזדהה עם עם ישראל ומדבר בשמו. פנית המצות לישראל "כי חבוא אל הארץ" מקביל לה המאמר "באתי אל הארץ". גם בן דור מאוחר מדבר בשם אותו דור שבא לפנים לכנען, ומסילא בשם כל העם כולו לכל דורותיו שבא לכנען בגוף אותו הדור.

אברבנאל נותן בפרושו שני פרושים מקבילים לפסוקנו, אחד לפיו הפסוק מדבר אל יעקב האיש, השני - הוא אשר הבאנו בגליון - לפיו ידבר פסוקנו על גורל ישראל.

לחלק השלישי של דברי העדות "ויוסף ישית ידו..." שהוא ביטוי יחידאי במקרא נביא בזה את דברי בעל משך חכמה, אשר הוא עצמו אינו מתייחס אליהם כאל דברי פירוש סמם לפסוקנו, אך ראויים הם בכ"ז להשמע:

ויוסף ישית ידו על עיניך; יתכן שאמר לו, שבל יחקור בעיונו על תכלית ומהות הענין, שצריך לירד מצרימה ולעלות, כי מה זה טיבה לאיזו שלימות? שלאברהם אמר לילך לכנען להשאיר שם בארץ המיוחדת לו, אך לילך למצרים - מה זה תכלית? אמר, כי ענין יוסף ישית ידו על עיניך, יעצום עיניך לבל תחקור ובל תסתכל אחרי דרכי ההשגחה, כי רמו, כי מי מלל זה, אשר הצער של יוסף יהא לתכלית נרצה כנו, שידור במצרים ויהיה לשליט ויפרסם דעות צודקות וכל הארץ יהיו כפופים לנו; הלא זה הענין די לשום יד ולכסות השקפת עיניך והגשמת הבנתך המוחשת. וזה על דרך צחות.

נחמה ליבוביץ